

בעצתך תנחני

גליון שבועי להתבוננות בפרשת השבוע ובעבודת ה'

גיליון 158

פרשת פנחס

הציפיה לגאולה – בפרט בתקופה זו

יש אפשרות להביט על הכל במבט מצומצם וממוקד: אנחנו צריכים לצאת מהעולם עם כמה שיותר מצוות וכמה שפחות עברות, או בגירסה אחרת – כמה שיותר גן עדן וכמה שפחות גיהנום. זה תפקידנו וזו שאיפתנו.

אך אפשר להביט על הדברים ממבט גבוה יותר, המבט שאותו מנחיל לנו הרמח"ל בכל ספריו – דרך ה', דעת תבונות, ומסילת ישרים. הגישה שלו היא להבין למה ה' ברא את הבריאה, מה רצונו מכל העולם הזה, ומה התפקיד שלנו בתוך התכנית.

העולם הזה הוא ענק ועצום. הוא נברא למטרה אחת ברורה. הכותרת היא: "לתקן עולם במלכות שדי". ובעברית מדוברת: הקב"ה ברא עולם שמטרתו היא שהברואים יגיעו מעצמם להכרה בו, במציאותו, בגדלותו, בטובו ובחסדו. המטרה היא שכולנו נתקרב אליו במשך שנות חייו עלי אדמות, שנחיה את חייו כפי רצונו, הן במערכת היחסים שלנו איתו והן במערכות היחסים שלנו עם הברואים. הכל הוא אותו שורש: לחיות חיים של הידבקות בה'. זו המטרה, ולשם כך נברא העולם. כדי שמטרה הזו תתבצע הדברים נבנו בצורה כזו: יש עם נבחר שהוא אחראי על התכנית הזו, לחיות כפי רצון ה', ויש עולם שלם סביב העם הזה שאמור לינוק מהם את ההשפעה של הרעיון הזה, ללכת גם הם בדרכי ה' ולחיות את חייהם כפי רצונו.

כדי שהתכנית כולה תצליח, מוטל על עם ישראל כולו לחיות חיים משותפים, חיים של אומה מאוחדת שיש לה יעד אחיד, ובחיי האומה המשותפים תהיה נוכחות מלאה לקב"ה. הקב"ה ותורתו יהיו מרכזי חיי האומה, והיא כולה מאוגדת סביב המטרה העליונה, להיות עם ה'.

לשם כך צריך שתהיה לעם הזה ארץ משלו, ארץ קדושה שיש בה השראה מיוחדת של הליכה בדרכי ה', ושהעם יחיה על הארץ הזאת מתוך מודעות לתפקידו.

כמו כן צריך שלעם הזה תהיה עיר בירה שבה הקב"ה נמצא בבית מיוחד, ואותו בית הוא מוקד החיים של העם, שם נפגשים כולם ביחד לעבוד את ה' שלש פעמים בשנה.

כמו כן צריך שלעם הזה תהיה הנהגה חזקה, שתוביל את העם בדרך ישרה, דרך של עשיית רצון השם. צריך כמו כן שלצד ההנהגה הטבעית של העם דהיינו המלך, יהיו גם נביאים שיהיה להם ערוץ קשר עם השם והם ידריכו את המלך ואת העם על פי רצון השם.

כשכל התכנית הזאת יוצאת לפועל, הקב"ה משפיע על העם שלו שפע של הצלחה גשמית: הכל פורח ומלבלב, יש שפע כלכלי ויש עוצמה צבאית, כל השכנים הגויים רועדים ופוחדים מהעוצמה הצבאית ומשתוקקים לקבל מעט מהשפע הכלכלי.

השפע הכלכלי וההצלחה בכל התחומים שעם ה' זוכה לה – מביאה את העולם כולו להכרה בעליונותה של תורת ישראל, ולהבנה שה' הוא המלך היחיד ואין בלתו, ויש לעבוד אותו כדי להצליח בחיים.

כל התכנית הזאת משורטטת כמה וכמה פעמים בתורה ובנביאים. כשכל זה מתרחש – פירוש הדבר שיש גאולה, ושהעולם הצליח להגשים את התכנית.

זה הכוונה "גאולה": גאולה היא הבאת העולם לתכליתו השלמה.

בימים אלה אנחנו פותחים תקופה של שלשה שבועות בשנה שלא כל כך ברור מה אנחנו אמורים לעשות בהם. מה בדיוק מהותם של הימים? איך מתאבלים על החורבן? איך מרגישים קשר עם כל הנושא של צער השכינה? מה צריך להיות היחס לאבלות על הצרות הפרטיות והכלליות שלנו בתקופה הנוכחית? ועוד שאלות רבות.

במאמר שלפנינו ואולי גם הבאים לאחרי, נשתדל לעשות סדר בסיסי בסוגיא, הן מבחינה השקפתית – כלומר, להבין מה אנחנו אמורים לעשות בימים אלה, מה מהותם של הימים, והן מבחינה מעשית – כלומר להבין איך אנחנו יכולים לבצע את התפקיד למעשה.

בבין המצרים יש צורך לעסוק בכמה וכמה דברים: א. אבלות על החורבן. ב. ציפיה לגאולה. ג. טיפול ותיקון של החטא שגרם לחורבן.

החלק של האבלות די קשה לישום, מסיבה פשוטה: קשה להתאבל על דבר לא מוכר שמעולם לא הבנו מה הוא בעצם ומה הוא חסר לנו. מלבד זאת יש נטייה טבעית לברוח מכל דבר שנותן תחושה לא נעימה, בוודאי מדבר שנותן תחושת דכדוך, שגם ככה לא חסר לנו ממנה.

החלק של הציפיה לגאולה ג"כ קשה לישום: למה שנצפה לגאולה? אדם מצפה למה שחסר לו. מה חסר לזוג חרדי קלאסי? מה הדברים שמפריעים לו והוא מצפה שהם יפתרו? בדרך כלל כמה וכמה דברים: א. פרנסה בריווח. ב. קורת גג נורמלית בלי משכנתא מטורפת. ג. הצלחה בחינוך הילדים, לראות מהם נחת. ד. הצלחה בשלום הבית ובבנין מערכת יחסים אוהבת ועמוקה.

אלה הם הצרכים היומיומיים המטרידים. יש גם את הצרכים ברמה האישית, התשוקה הרוחנית להצליח בלימוד, או תשוקה גשמית – להצליח בעבודה או בקריירה. איך שיהיה, בכל הרשימה הזו לא נכנס משום צד הצורך במשיח או בבית מקדש. כמובן שאם המשיח יבוא יפתרו כל הבעיות או חלק גדול מהן, אבל כמובן זה לא נקרא ציפיה למשיח.

בלית ברירה, רבים פונים לעיסוק בחלק המעשי השלישי – הטיפול בסיבות הגורמות לחורבן, הלא המה שנתת חינוך ולשון הרע. זה חלק גדול מהשיח בימים אלה. זה נפלא ביותר, אך נדמה שלא זה צריך להיות עיקר העבודה בתקופה הזו. עיקר העבודה צריך להתמקד באבלות על החורבן. כך נראה מכל ההלכות שתיקנו לנו קדמונינו, וכך נראה מכל צורתו ומהותו של תשעה באב.

אם כך ננסה להתמקד בעיקר – הבנה של החורבן והציפיה לגאולה. מה זו גאולה בעצם? מה זה משיח? הרי יש כל כך הרבה חלקים במילה "גאולה". יש בית מקדש, יש קיבוץ גלויות, יש מלכות בית דוד, יש ירושלים. מה הנושא המרכזי?

בכדי להגדיר מה זה משיח ומה היא גאולה, אנחנו צריכים להביט במבט קצת יותר רחב על כל מציאותנו בעולם הזה. בשביל מה אנחנו כאן? מה הציפיות שלנו מהשהות שלנו כאן במשך כמה עשרות שנים? איך אנחנו מגדירים את המטרה שלנו, מה נחשב להצלחה כאן?

להכרה באלוקים, ולהכנעה של כל העולם כולו תחת הקב"ה ותחת רגלי עמו ישראל. על זה אנחנו מתפללים כל יום שלש תפילות. אנחנו לא מסתפקים שאנחנו נהיה צדיקים ושנצליח בחיים, אלא אנחנו מבקשים שתהיה הצלחה כללית לעם ישראל ולעולם כולו, על ידי השבת עם ישראל בתשובה, נצחון על אויבנו, מגורים בארץ ישראל ובנין ירושלים ומלכות בית דוד.

אפשר להתעלם מכל התכנית של הקב"ה בבריאה ולרצות רק את ההצלחה האישית הרוחנית: כמה שיותר תורה ומצוות לי עצמי, כמה שיותר שכר וכמה שפחות גיהנום. גם מי שחי ככה לא עושה עברה, ואדרבה הוא מקיים מצוות רבות ואף מחזיק את העולם. אבל הוא מחמיץ נקודה מאוד חשובה – הוא לא חי את החיים מתוך מבט של חלק מתכנית אלוהית, לא איכפת לו באמת על הצלחת התכנית של אבא שלו, כי הוא לא מודע אל התכנית הזו.

בתפילת שמונה עשרה אנחנו מבקשים על גאולה בכמה וכמה ברכות: א. ראה נא בעינינו. ב. תקע בשופר גדול לחירותנו. ג. השיבה שופטינו. ד. ולירושלים עירך. ה. את צמח דוד. ו. רצה. זה נשמע לכאורה חזרה משעממת קצת על אותו נושא כמה וכמה פעמים. אבל לאור האמור נשים לב כיצד כל בקשה היא על שלב נוסף בגאולה.

שלב ראשון – ניצחון על האויבים. אי אפשר לעשות כלום כאשר אנחנו כבושים תחת יד גויים אכזריים. אם חלילה אנחנו בידים שלהם - אנחנו לא יכולים להתקדם. זו הבקשה הראשונה: "ראה בעינינו וריבה ריבנו".

שלב שני – מגורים בארץ ישראל, כל עם ישראל יחד. בשביל להתאגד תחת מטרה אחת וליצור מציאות של עם שעובד את השם ביחד – צריך דבר ראשון להתאסף בארץ הקודש ולהיבדל מהעמים. זו הבקשה השנייה: "תקע בשופר גדול לחירותנו".

שלב שלישי: השבת המשפט והצדק של התורה. כלומר: שהחיים הלאומיים (לאום מלשון עם, כלומר החיים המשותפים של העם המאוגד) יתנהלו על פי משפט התורה ועל פי רצון ה', אחרת לא הועלנו כלום בזה שגרים בארץ ישראל. הקב"ה רוצה שנחיה כאן חיי תורה של עם ישראל, לא שנביא לכאן את תרבות הגויים. זו הבקשה השלישית – "השיבה שופטינו".

שלב רביעי: בנין ירושלים. לאחר שהעם התאגד על אדמתו וחי חיי תורה – יש לעבור לשלב שבו הקב"ה שוכן בתוכנו בעיר הבירה שלנו ומנחה את דרכנו. שנרגיש את נוכחותו ונקבל ממנו השפעה רוחנית וקדושה. זו הבקשה הרביעית "ולירושלים עירך".

שלב חמישי: מלכות בית דוד. לאחר שהעם התאגד וחי חיי תורה והקב"ה שורה בתוכו ומנחה את דרכו – יש צורך במלך שיוביל את העם בצורה בטוחה לדרך הישרה. זו הבקשה החמישית: "את צמח דוד עבדך".

שלב שישי: עבודת השם בביתו. לאחר שהעם בנה את חייו הלאומיים על פי רצון ה' וחי בדבקות בו – אפשר לחזור שוב לבית ה' שממנו גורשנו בעבר מכיון שלא היינו ראויים, כי עכשיו אנחנו ראויים. לאחר שהכל נבנה מצידנו עם הרבה מאמץ רוחני לתקן – או אז אפשר לחזור בחזרה לשכינת ה' חופפת עלינו ולכניסה לביתו.

ישנם שלבים רבים בדרך אל היעד הסופי של תיקון העולם השלם. אף אחד לא הבטיח לנו שמישהו יבוא בצורה של "זבנג וגמרנו" והוא יתקן את הכל. ידועים דברי הירושלמי בברכות: "כך היא גאולתן של ישראל קימעה קימעה". זה תהליך שצריך לעבור, שבו יוצאים מהגלות לאט לאט ונכנסים יותר לכיוון הגאולה. כמובן שבכל דבר מתערב הסיטרא אחרא ונלחם בצירפניים, ולכן התהליך מאוד קשה ומעורבב, ויש הרבה קדושה מעורבת עם הרבה טומאה.

אבל בכל מקרה, ברור שאנחנו לא אמורים להיות פסיביים. התיקון מוטל עלינו בצעדים קטנים, כשהקב"ה ברחמיו מנחה אותנו כל הדרך בעזרה ובנשיאה על כפיים. ככל שהאדם מצידו פועל יותר לתקן עולם במלכות שדי – כך הוא זוכה עזרה משמים יותר ויותר, איתערותא דלעילא תלויה באיתערותא דלתתא, בכל תחום שהוא. כך לימדונו רבותינו בכל הדורות, שמוטל עלינו לעשות ככל שבידינו לקרב את הגאולה. כי אנחנו לא מסתפקים בדאגה לעצמנו לצאת נקיים מעבירות מהעולם הזה, אלא אנחנו דואגים לתיקון השלם, לביצוע התכנית של הקב"ה.

כיצד בדיוק יתממשו הדברים, מה יהיה לפני מה, האם קודם משיח ואח"כ בית המקדש או להיפך – אין בהירות בנושא, יש ראיות רבות לכאן ולכאן. מה שברור הוא שאנחנו עמוק בעיצומו של התהליך.

בשנה האחרונה אנחנו חווים מלחמה של הסיטרא אחרא עם הקדושה. המלחמה של ערבים מול היהודים היא לא מלחמה על שטח, היא מלחמה רוחנית של כוחות הטומאה בכוחות הקדושה, של שרי אומות העולם עם שרם של ישראל. המשפטים שחז"ל ניבאו בסוף סוטה מתקיימים מול עינינו בדיוק מצמרר: "הגליל יחרב, והגבלן (=הגולן, ולפי חלק מהגירסאות הגירסא היא הגולן) יאשם (יהיה שומם), ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו". גם המלחמה של שונאי ה', הערב רב, בלומדי התורה – מעולם לא היתה מוחשית יותר. גם השנאה של האנטישמים ברחבי העולם לעם ישראל – נהייתה רשמית, ויציאה מכללי המשחק המזויפים. יש כאן תהליך של בירור עומק, שמאוד מאוד מחייב לתפוס צד, האם אנחנו בצד של הקדושה או חלילה להיפך.

אנחנו באמצע מלחמה כואבת, וזה קשה. אבל בד בבד אנחנו רואים כמה הקב"ה באמצע לגאול אותנו. אנחנו חיים בארץ ישראל ומתקרבים יותר יותר למצב של "רוב יושביה עליה". אנחנו חווים ניסי ניסים של ניצחון על האויבים על בסיס יומיומי, עד כדי כך שזה חולף לידינו כמעט בלי להתייחס, מרוב שהתרגלנו. עולם התורה פורח כפי שלא פרח מעולם, עם כל הנסיונות והקשיים שהוא חווה. ידיעת התורה, הבנה בלימוד, שאיפות עזות לקיום רצון ה', הכרת התורה בכל חלקיה.

מה התפקיד שלנו ברמה המעשית, בפרט בתקופה הזאת של שלשת השבועות? לכאורה התקופה שלנו היא הזמן הראוי ביותר לרצות את הגאולה האמיתית. איך לעשות זאת?

א. ראשית כל להבין שיש תכנית לעולם, לתקן עולם במלכות שדי, ואם אנחנו בניו של ה' עלינו להתחבר אל התכנית הזו ולרצות במימושה. לא להסתפק רק בעולם האישי שלנו, אלא לרצות את הסך הכל השלם הגדול.

ב. להבין שגאולה ותיקון שלם זה לא משהו שקורה ב"זבנג וגמרנו", אלא הוא תהליך שהקב"ה רוצה שניטול בו חלק.

ג. להבין שהחלק שמוטל על שבת לוי הוא להתחזק בתורת ה' מתוך הכרה שאנחנו עוסקים ברצונו, להבין את רצון ה' יותר ויותר, מתוך ביקוש האמת ומתוך הרחבת הידיעות והעמקת החיבור אל ה'.

ד. לנסות ולהתאמץ להשפיע על העם כולו, כל אחד מהמקום שלו לפי הכלים שניתנו לו – אם על רחוקים ואם על קרובים.

ה. להתפלל מעומק הלב על הגאולה שתצמח בקרוב, מתוך מודעות למה שקורה איתנו עכשיו, להודות באמת על הניסים, ולבקש רחמים שהתהליך יושלם במהרה מתוך רחמים וחמלה.